

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ Επιτροπή Φύση 2000-Περίοδος 2017-2020

Εισαγωγικά-Ιστορικό

Οι προστατευόμενες περιοχές (ΠΠ) αποτελούν το πιο σημαντικό εργαλείο για την ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας.

Η αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών είναι η εξέταση του συστήματος διαχείρισης, των διαχειριστικών σχεδίων και δράσεων και η αποτίμηση της αποτελεσματικότητάς τους, δηλαδή κατά πόσο συγκεκριμένες ενέργειες επέφεραν τα ζητούμενα αποτελέσματα, μεμονωμένα η κάθε μία εξ αυτών, αλλά και συνολικά, ως σύστημα. Συνδέεται με την επίτευξη ευρύτερων πολιτικών, νομικών και περιβαλλοντικών στόχων, που αφορούν στη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Αποτελεί σημαντικό στοιχείο στον κύκλο της διαχείρισης που ανταποκρίνεται στις ειδικές ανάγκες των προστατευόμενων περιοχών καθώς:

- Παρέχει τη δυνατότητα και τις κατευθύνσεις για ευέλικτη και προσαρμοσμένη διαχείριση (adaptive management) μέσω προσαρμογής των συγκεκριμένων διαχειριστικών στόχων, σχεδίων και μέτρων.
- Εντοπίζει και προτείνει τρόπους επίλυσης εμποδίων και προκλήσεων στην αποτελεσματική διαχείριση.
- Συμβάλλει στην αποτελεσματική διανομή πόρων.
- Προωθεί τη διαφάνεια και λογοδοσία.
- Προωθεί τη συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών και άλλων ενδιαφερόμενων μερών στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

Η αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών αποτελεί αναπόσπαστο εργαλείο της διαχείρισης και είναι στενά συνδεδεμένη με την εφαρμογή των Σχεδίων Διαχείρισης και με το Σχέδιο Παρακολούθησης. Η αξιολόγηση συμβάλλει σημαντικά στην προστασία και τη διατήρηση των προστατευτέων αντικειμένων και συντελεί στην προσαρμογή της διαχείρισης σε νέα δεδομένα και τεχνολογικές εξελίξεις λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα από την εφαρμογή των διαχειριστικών μέτρων και την υλοποίηση δράσεων και έργων.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες το θέμα της αξιολόγησης της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών έχει απασχολήσει την επιστήμη και την πρακτική της οικολογίας. Στο πλαίσιο αυτό έχουν εκδοθεί σχετικοί οδηγοί, πρότυπα, συστάσεις και ψηφίσματα από διεθνείς συμβάσεις καθώς και συγκεκριμένα εργαλεία για την εκπόνηση της αξιολόγησης. Αν και διαφοροποιούνται μεταξύ τους,

έχουν αρκετά ενιαία χαρακτηριστικά που συνοψίζονται στον σχετικό οδηγό της IUCN, που παρουσιάζει ένα πλήρες πλαίσιο αξιολόγησης προστατευόμενων περιοχών¹.

Η αξιολόγηση της διαχείρισης μπορεί να γίνει σε διάφορα επίπεδα, από διάφορους φορείς αξιολόγησης, σε διαφορετικά στάδια του διαχειριστικού κύκλου και με διαφορετικό βαθμό λεπτομέρειας. Προκειμένου η αξιολόγηση να συμβάλει αποτελεσματικά στον σχεδιασμό και, στη συνέχεια, στην υλοποίηση της διαχείρισης, απαιτείται η κατάρτιση σχεδίου αξιολόγησης στο οποίο καθορίζονται τα εξής:

- Το πεδίο, η έκταση και οι στόχοι της αξιολόγησης.
- Η μεθοδολογία.
- Ποιος εκπονεί την αξιολόγηση, ποιοι συμμετέχουν και με ποια διαδικασία.

Τα στοιχεία και το περιεχόμενο του σχεδίου αξιολόγησης της διαχείρισης εξαρτώνται από το επίπεδο αξιολόγησης, τη συχνότητα και τον φορέα που θα εκπονήσει την αξιολόγηση.

Στο πλαίσιο αυτό είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι το πεδίο της αξιολόγησης μπορεί να αφορά τη διαχείριση μίας συγκεκριμένης περιοχής ή ενός συστήματος προστατευόμενων περιοχών.

Σε εθνικό επίπεδο, είναι κρίσιμο να εξασφαλιστεί μία ενιαία και συστηματική προσέγγιση αξιολόγησης, η οποία διέπει τόσο την αξιολόγηση της εκάστοτε περιοχής ή και ομάδας περιοχών, όσο και το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται να οργανωθεί η αξιολόγηση με κοινές κατευθύνσεις και στόχους, αξιοποιώντας την ίδια μεθοδολογική προσέγγιση, ώστε τα στοιχεία των μεμονωμένων περιοχών να τροφοδοτούν τη συνολικότερη αξιολόγηση.

Ο ρόλος της Επιτροπής Φύση 2000 στη διασφάλιση της ως άνω προσέγγισης είναι κρίσιμος και ουσιαστικός. Για να μπορέσει να ανταποκριθεί στον ρόλο αυτό, απαιτείται προσωπικό υποστήριξης καθώς και υλικοτεχνική και γραμματειακή υποστήριξη.

Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι η αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (ΦΔΠΠ) δεν μπορεί στην πραγματικότητα να αποτιμηθεί, αν οι όροι και οι προϋποθέσεις βιώσιμης λειτουργίας τους δεν εξασφαλιστούν.

Προβλέψεις εθνικής νομοθεσίας σχετικά με την αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών

Ο παρακάτω πίνακας συνοψίζει τις προβλέψεις της εθνικής νομοθεσίας, όπως ισχύει μέχρι σήμερα (Απρίλιος 2020), σχετικά με την αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, καθώς και τον υπεύθυνο φορέα που αναλαμβάνει κάθε τύπο αξιολόγησης και στον βαθμό που ορίζεται το αντικείμενο ή η διαδικασία της αξιολόγησης.

Τύπος αξιολόγησης	Υπεύθυνος φορέας	Αντικείμενο/ Διαδικασία αξιολόγησης
Αξιολόγηση των σχεδίων διαχείρισης (άρθρο 4 (1) ν 4519/18)	Φορέας Διαχείρισης	Δεν προσδιορίζεται η διαδικασία ή το αντικείμενο
Κατάρτιση ετήσιας έκθεσης για την προστατευόμενη περιοχή (άρθρο 4 (1) (β) ν 4519/18)	Φορέας Διαχείρισης	Αντικείμενο (ενδεικτικά και κατά προτεραιότητα) <ul style="list-style-type: none">• Κατάσταση διατήρησης των προστατευτέων αντικειμένων• Αποτελέσματα από την εφαρμογή των δράσεων που προβλέπονται στα σχέδια διαχείρισης Δεν προσδιορίζεται η διαδικασία

¹Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley, N. and Courrau, J. (2006). *Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas. 2nd edition.* IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. xiv + 105 pp.

Σύνταξη τριετούς έκθεσης αξιολόγησης των ρυθμίσεων της προστατευόμενης περιοχής (άρθρο 4 (1) (γ) ν 4519/18)	Φορέας Διαχείρισης/ εισήγηση ΔΣ στο ΥΠΕΝ (άρθρο 6 (1) (β))	Περιεχόμενο με απόφαση του ΥΠΕΝ Έγκριση έκθεσης με απόφαση του ΥΠΕΝ Υποχρεωτική εφαρμογής της από το ΦΔ
Αξιολόγηση του ΔΣ και του προσωπικού των ΦΔΠΠ (άρθρο 9 παρ. 1 ν 4519/18)		Σύμφωνα με τον κανονισμό διοίκησης και λειτουργίας τους
Αξιολόγηση του έργου και των δραστηριοτήτων των φορέων διαχείρισης (άρθρο 17 ν 2742/99)	Επιτροπή Φύση 2000	Δεν προσδιορίζεται διαδικασία
Αξιολόγηση εφαρμογής των σχεδίων διαχείρισης (άρθρο 9 παρ. 2 ν 4519/18)	Επιτροπή Φύση 2000	Αφορά στα ΣΔ της περίπτωσης α' της παρ. 1 του άρθρου 4 και της ετήσιας έκθεσης της περίπτωσης β' της παρ. 1 του άρθρου 4 Διατύπωση γνώμης προς ΥΠΕΝ για την αποτελεσματικότητα της προστασίας και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατόπιν σχετικής εισήγησης της αρμόδιας υπηρεσίας του ΥΠΕΝ
Αξιολόγησης του συστήματος διαχείρισης (άρθρο 17 ν. 2742/1999, άρθρο 19 ν 3937/11)	Επιτροπή Φύση 2000	Δεν προσδιορίζεται διαδικασία

Σημειώνεται ότι σε νομοσχέδιο του ΥΠΕΝ με τίτλο «Εκσυγχρονισμός Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας» που τέθηκε σε διαβούλευση τον Μάρτιο του 2020, προβλέπεται εκ νέου η διαδικασία αξιολόγησης. Η Επιτροπή Φύση 2000 κατέθεσε παρατηρήσεις για την αποσαφήνιση της προβλεπόμενης διαδικασίας αξιολόγησης της διαχείρισης των ΠΠ. Καθώς η ολοκλήρωση της επεξεργασίας και η ψήφιση του νομοσχεδίου αναμένεται να ολοκληρωθεί μετά το πέρας της θητείας της παρούσας σύνθεσης της Επιτροπής Φύση 2000, το παρόν κείμενο λαμβάνει υπόψη τα σημερινά δεδομένα και τις προβλέψεις της νομοθεσίας, ώστε να προτείνει μία βασική προσέγγιση για την αξιολόγηση των προστατευόμενων περιοχών.

Το έργο αυτό, μπορεί και πρέπει να συνεχιστεί μέχρι την οριστικοποίησή του, από την επόμενη θητεία της Επιτροπής Φύση 2000 (Μάιος 2020-).

Ο ρόλος της Επιτροπής Φύση 2000

Η Επιτροπή Φύση 2000 έχει εκ του νόμου ρόλο στην εποπτεία του συστήματος προστατευόμενων περιοχών και συγκεκριμένα ρόλο στην αξιολόγηση αυτού.

Η Επιτροπή 'Φύση 2000' συστάθηκε με την ΚΥΑ 33318/3028/1998, ΦΕΚ 1289 Β'/28-12-1998 (άρθρο 5), όπου και προσδιορίστηκε το έργο της. Οι αρμοδιότητές της τροποποιήθηκαν ή συμπληρώθηκαν ακολούθως με τους νόμους 2742/1999, 3044/2003 και 3937/2011.

Ο ρόλος της Επιτροπής Φύση 2000 σχετικά με την αξιολόγηση της διαχείρισης των ΠΠ είναι διττός:

- 1) **Υποστηρικτικός** στην εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης και των ρυθμίσεων των προστατευόμενων περιοχών
- 2) **Εποπτικός** σχετικά με τη λειτουργία του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών

Συγκεκριμένα, η αρμοδιότητα και ευθύνη της Επιτροπής Φύση 2000 για την αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών προβλέπεται, καταρχήν, στους ν. 2742/1999 (άρθρο 17) και ν. 3937/2011 (άρθρο 19). Σύμφωνα με το ν. 3937/2011 (άρθρο 19), «η Επιτροπή 'Φύση 2000' αποτελεί το κεντρικό επιστημονικό γνωμοδοτικό όργανο του Κράτους για το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών και μέτρων προστασίας της ελληνικής βιοποικιλότητας. Η απρόσκοπτη λειτουργία της ... αποτελεί ευθύνη και υποχρέωση του εκάστοτε Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Σύμφωνα με το ν. 2742/1999 (άρθρο 17), «Η Επιτροπή 'Φύση 2000' ... ενεργεί και ως Εθνική Επιτροπή Προστατευομένων Περιοχών με σκοπό το συντονισμό, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των διαδικασιών προγραμματισμού, οργάνωσης και λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διοίκησης και Διαχείρισης Προστατευομένων Περιοχών» ασκώντας σειρά αρμοδιοτήτων για το σκοπό αυτό. Μεταξύ αυτών «καταγράφει, ταξινομεί, συντονίζει, ελέγχει και αξιολογεί το έργο και τις δραστηριότητες των φορέων διαχείρισης, εισηγείται στα αρμόδια Υπουργεία τα γενικότερα μέτρα και τις δράσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν για την προστασία της φύσης και τη βιώσιμη ανάπτυξη των υπό προστασία περιοχών και κατανέμει πόρους στους φορείς διαχείρισης για την εκπλήρωση του σκοπού τους».

Περαιτέρω ο ρόλος της Επιτροπής Φύση 2000 εξειδικεύεται στο άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 4519/18 σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση της εφαρμογής των σχεδίων διαχείρισης στο πλαίσιο της αρμοδιότητας των ΦΔ (άρθρο 4 παρ. 1 περίπτωση α' του ν. 4519/18) βάσει της ετήσιας έκθεσης του άρθρου 4 παρ. 1 β' του ν 4519/18.

Ο σκοπός της αξιολόγησης της διαχείρισης των ΠΠ από την Επιτροπή Φύση 2000 είναι ευρύτερος και πολύπλευρος, καθώς αφορά όχι μόνο στη διαχείριση των επιμέρους προστατευόμενων περιοχών, αλλά και στη διαχείριση του εθνικού συστήματος, τόσο σε επίπεδο σχεδιασμού όσο και διαθέσιμων πόρων. Συνεπώς, η αξιολόγησης της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών από την Επιτροπή αποσκοπεί στο:

- να εξασφαλιστεί ότι η διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών από τα φορείς διαχείρισης είναι αποτελεσματική και επαρκής,
- να βεβαιώσει ότι οι κεντρικές πολιτικές και οδηγίες είναι καλά σχεδιασμένες,
- να εντοπίσει πιθανά διαχειριστικά κενά και κενά σε νομοθετικές ρυθμίσεις,
- να αξιολογήσει κατά πόσο το σχετικό εθνικό νομικό πλαίσιο συμμορφώνεται με ευρωπαϊκούς και διεθνείς κανόνες και συμβάλει στην αποτελεσματική εφαρμογή τους,
- να εξετάσει κατά πόσο η χρηματοδότηση του εθνικού συστήματος των προστατευόμενων περιοχών είναι επαρκής και κατάλληλα κατανομημένη,

- να εντοπίσει επείγουσες ανάγκες διατήρησης σε συγκεκριμένες περιοχές,
- να κάνει προτάσεις προκειμένου να βελτιωθεί το διαχειριστικό σύστημα,
- να εντοπίσει τάσεις, δυνατά σημεία και αδυναμίες σε επιμέρους προστατευόμενες περιοχές, σε ομάδες περιοχών και στο εθνικό σύστημα,
- να συγκρίνει τη διαχείριση των επιμέρους προστατευόμενων περιοχών του εθνικού δικτύου και να εντοπίσει ενδεδειγμένες πρακτικές και αποτελεσματικά μέτρα διαχείρισης.

Προτάσεις της Επιτροπής Φύση 2000

Με την παρούσα εργασία, διαμορφώνεται για πρώτη φορά μία οργανωμένη μεθοδολογία, ώστε σε συνεργασία με το εποπτεύον Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, την αρμόδια Διεύθυνση, και τους κατά τόπους φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, να μπορεί η ελληνική πολιτεία να αξιολογεί συστηματικά το εθνικό σύστημα της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών.

Η μεθοδολογία που προτείνεται βασίζεται στη διεθνή πρακτική, μετά από ανάλυση σχετικής βιβλιογραφίας και εναλλακτικών μεθοδολογιών που εφαρμόζονται ή προτείνονται από εξειδικευμένους διεθνείς οργανισμούς και έχουν εφαρμοστεί σε διάφορες χώρες και διαφορετικές προστατευόμενες περιοχές. Η μεθοδολογία που προτείνεται έχει προσαρμοστεί στα δεδομένα της χώρας, τις ιδιαιτερότητες του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και στις σχετικές προβλέψεις της νομοθεσίας.

Το θέμα της αξιολόγησης της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών απασχόλησε την Επιτροπή Φύση 2000 σε μία σειρά από συνεδριάσεις, όπως αποτυπώνεται στα σχετικά πρακτικά. Σημειώνεται ότι πριν 10 χρόνια, η Επιτροπή Φύση 2000 είχε αναλάβει τη μοναδική συνολική αξιολόγηση του συστήματος διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών², όπως είχε διαμορφωθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή, και πάλι προσαρμόζοντας τη διεθνώς αποδεκτή μεθοδολογία αξιολόγησης προστατευόμενων περιοχών.

Αντικείμενο και μεθοδολογία αξιολόγησης

Για την αξιολόγηση της διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, η Επιτροπή Φύση 2000 θα λαμβάνει υπόψη της τα συμπεράσματα από το μεθοδολογικό εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί από τους Φορείς Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, τις εκθέσεις τους, στοιχεία από ερευνητικές δραστηριότητες, μελέτες (πεδίου και βιβλιογραφικές), στοιχεία από παρακολούθηση και στοιχεία από άλλους εμπλεκόμενους φορείς (π.χ. μέσω συμμετοχικών διαδικασιών).

Η αξιολόγηση προτείνεται να περιλαμβάνει την εξέταση και αποτίμηση των εξής στοιχείων:

- το **σχεδιασμό** της διαχείρισης, που αφορά στον χαρακτηρισμό της προστατευόμενης περιοχής, την οριοθέτηση και τον καθορισμό χρήσεων και δραστηριοτήτων καθώς και το περιεχόμενο των σχεδίων διαχείρισης,
- την **επάρκεια και καταλληλότητα** της διαχείρισης που αφορά στην αξιολόγηση των πόρων και των σχετικών διαδικασιών συμπεριλαμβανομένης και της συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας,
- την **επίτευξη** του σκοπού της προστατευόμενης περιοχής και των στόχων διαχείρισης βάσει αξιολόγησης της εφαρμογής και των αποτελεσμάτων των διαχειριστικών μέτρων, των έργων και των δράσεων.

Η μεθοδολογία που προτείνεται, καλύπτει το σύνολο του διαχειριστικού κύκλου μίας προστατευόμενης περιοχής, δηλαδή το σχεδιασμό, την εφαρμογή των διαχειριστικών μέτρων και δράσεων και τα αποτελέσματά τους. Αφορά τόσο στο επίπεδο της κάθε μίας προστατευόμενης περιοχής, όσο και συνολικά στο σύστημα των προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Σε αυτή τη

² Επιτροπή Φύση 2000 (2011). Ο θεσμός των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών: 10 χρόνια εφαρμογής. Διαθέσιμο από http://www.ypeka.gr/Portals/0/Files/Perivallon/Diaxeirisi%20Fysikoy%20Perivallontos/Epitropi%20Fysi%202000/2011_Sept_10-year-Report.pdf

βάση διακρίνονται συγκεκριμένα στάδια αξιολόγησης τα οποία και διαφοροποιούνται ως προς την περιοδικότητα υλοποίησής τους και ως προς τον φορέα αρμόδιο για την υλοποίησής τους.

Ενδεικτικά **κριτήρια αξιολόγησης** που μπορούν να χρησιμοποιηθούν με βάση τα στοιχεία που θα πρέπει να εξεταστούν και να αποτιμηθούν:

Σχεδιασμός διαχείρισης:

- έχει ολοκληρωθεί η πράξη χαρακτηρισμού για τη συγκεκριμένη περιοχή;
- έχουν υποβάλει οι φορείς διαχείρισης σχέδιο διαχείρισης προς την αρμόδια υπηρεσία του Υ.Π.Ε.Ν.;
- λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό προστασίας και διαχείρισης της περιοχής η κλιματική αλλαγή;
- έχουν εντάξει οι φορείς διαχείρισης δράσεις για την υλοποίηση του σχεδίου διαχείρισης στα τεχνικά τους δελτία;
- έχουν εντάξει οι φορείς διαχείρισης σχέδιο παρακολούθησης στα τεχνικά τους δελτία και με τι μεθόδους;
- τι δράσεις παρακολούθησης υλοποίησαν και με τι μεθόδους;
- έχουν υλοποιήσει δράσεις παρακολούθησης και τι ποσοστό των σημαντικών ειδών και οικοτόπων καλύπτουν αυτές οι δράσεις;
- στην περίπτωση που δεν έχουν εντάξει τέτοιες δράσεις στα τεχνικά τους δελτία, έχουν προβλέψει να το κάνουν άμεσα;
- έχουν προβεί σε δράσεις περιβαλλοντικής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, σε ποιό βαθμό και ποιο επίπεδο (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, διεθνές);
- έχουν προβεί σε δράσεις ενθάρρυνσης της τοπικής κοινωνίας για συμμετοχικές διαδικασίες, σε ποιό βαθμό και με τι αποτελέσματα;
- γνωμοδοτούν και σε τι ποσοστό εκφράζουν γνώμη σε σχέση με το σύνολο των αιτημάτων που δέχονται;
- έχουν προβεί σε δράσεις κατά παραβιάσεων της σχετικής νομοθεσίας από πλευράς των αρμόδιων για περιβαλλοντική αδειοδότηση υπηρεσιών;
- έχουν υλοποιήσει δράσεις ανάδειξης και προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών φιλικών προς τα προστατευτέα αντικείμενα, σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς;

Επάρκεια και καταλληλότητα διαχείρισης:

- είναι σε θέση να προβούν σε κάποια, έστω ατελή, εκτίμηση του κόστους των διαχειριστικών αναγκών τους;
- διαθέτουν οι φορείς διαχείρισης επαρκή χρηματοδότηση;
- έχουν δραστηριοποιηθεί προς την κατεύθυνση αναζήτησης πρόσθετων πόρων; προς ποιά κατεύθυνση και πώς;
- πέτυχαν αύξηση των χρηματοδοτικών πόρων τους από τέτοιου τύπου δραστηριοποίηση και σε ποιό βαθμό;
- τηρούν ηλεκτρονικό και ενημερωμένο αρχείο δεδομένων;
- διαθέτουν οι φορείς διαχείρισης επαρκές και κατάλληλο προσωπικό;
- έχουν αναλάβει πρωτοβουλίες επιμόρφωσης του προσωπικού τους;
- έχουν οι φορείς διαχείρισης τον απαραίτητο εξοπλισμό;
- έχουν οι φορείς διαχείρισης την απαραίτητη υποδομή;

- παρέχει το ΥΠΕΝ την απαραίτητη κατεύθυνση και υποστήριξη προς τους φορείς διαχείρισης;
- συνεργάζονται οι φορείς διαχείρισης με συναρμόδιες υπηρεσίες και αρχές σε τοπικό επίπεδο;
- αξιοποίησαν στη λήψη αποφάσεων απόψεις που εκφράστηκαν σε συμμετοχικές διαδικασίες από την τοπική κοινωνία και άλλους εμπλεκόμενους φορείς και σε ποιο βαθμό;
- έχουν αξιοποιήσει χρηματοδοτικά εργαλεία για την ανάδειξη και προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών φιλικών προς τα προστατευτέα αντικείμενα, σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς;

Επίτευξη σκοπού προστασίας και στόχων διαχείρισης:

- η πράξη χαρακτηρισμού και οι σχετικές ρυθμίσεις χρήσεων γης και δραστηριοτήτων επαρκούν για την προστασία της περιοχής; Ανταποκρίνονται στις απειλές ή τις ευκαιρίες που εντοπίζονται στη συγκεκριμένη περιοχή;
- είναι το σχέδιο διαχείρισης επαρκές ώστε να πετύχει τους σκοπούς προστασίας της περιοχής;
- διατηρήθηκε/βελτιώθηκε η κατάσταση διατήρησης των προστατευτέων αντικειμένων της περιοχής;
- μειώθηκαν απειλές / πιέσεις στην προστατευόμενη περιοχή που έχουν καταγραφεί;
- λύθηκαν αποτελεσματικά και δίκαια αντιπαραθέσεις με την τοπική κοινωνία και άλλους εμπλεκόμενους φορείς;
- δημιουργήθηκαν οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες και τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής από τις δράσεις προστασίας και διαχείρισης;
- πόσες δράσεις ανάδειξης και προώθησης προϊόντων και υπηρεσιών φιλικών προς τα προστατευτέα αντικείμενα υλοποιήθηκαν σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς;

Όσον αφορά στην αξιολόγηση του συστήματος διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, τα κριτήρια αξιολόγησης θα πρέπει να είναι ευρύτερα και να αφορούν τόσο στην επάρκεια αλλά και στην αποτελεσματικότητα των μέτρων προστασίας σε σύγκριση με τη διαθέσιμη γνώση και τις ανάγκες, όσο και στην καταλληλότητα του πολιτικού και θεσμικού πλαισίου για την επίτευξη της διατήρησης της βιοποικιλότητας της χώρας.

Ο παρακάτω πίνακας αποτυπώνει το χρονοδιάγραμμα και τις κύριες ενέργειες των Φορέων Διαχείρισης, της Επιτροπής Φύση 2000 και του ΥΠΕΝ, τόσο σε ό,τι αφορά την ίδια την αξιολόγηση, όσο και τις απαιτούμενες ενέργειες για την υλοποίηση των συμπερασμάτων της, μέσω τροποποιήσεων και επικαιροποιήσεων του σχετικού θεσμικού πλαισίου.

Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

1. Ο κύκλος αξιολόγησης είναι σταθερός και αφορά στο σύνολο της χώρας, δεν μεταβάλλεται ή τροποποιείται ανάλογα με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται κάθε προστατευόμενη περιοχή.
2. Προτείνεται να καθιερωθεί ετήσια συνάντηση των φορέων διαχείρισης.
3. Το εργαλείο αξιολόγησης είναι ενιαίο. Αναρτάται στην ιστοσελίδα της Επιτροπής Φύση 2000 και είναι δημόσια διαθέσιμο.
4. Ο κάθε Φορέας Διαχείρισης έχει υποχρέωση να το συμπληρώνει κάθε χρόνο μέχρι συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί) και αφορά στο προηγούμενο ημερολογιακό έτος. Προτείνεται η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να γίνει με συμμετοχικό τρόπο, ώστε η αξιολόγηση να αποτυπώνει και τη γνώμη των εμπλεκόμενων φορέων με τη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής.
5. Το ΥΠΕΝ αποστέλλει κάθε χρόνο σε συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί) σχετική υπενθύμιση και οδηγίες για την κατάθεση του. Η αποστολή γίνεται δίνοντας στους Φορείς Διαχείρισης εύλογο χρονικό διάστημα απόκρισης.
6. Το ΥΠΕΝ επεξεργάζεται τις απαντήσεις από τους ΦΔ έως συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί) και τις υποβάλλει στην Επιτροπή Φύση 2000.
7. Η Επιτροπή Φύση 2000 προετοιμάζει ως συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί) προσχέδιο της έκθεσης και καλεί σε ετήσια συνάντηση όλους τους φορείς διαχείρισης σε συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί).
8. Η Επιτροπή Φύση 2000 οριστικοποιεί την έκθεσή της και διατυπώνει τη γνώμη της ως συγκεκριμένη ημερομηνία (που πρέπει να καθοριστεί). Η γνώμη της Επιτροπής Φύση 2000 υποβάλλεται στον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

	Ετήσια αξιολόγηση				Τριετής αξιολόγηση				5 χρόνια από την έναρξη ισχύος των ΣΔ
Φορείς Διαχείρισης	Ανανέωση του Δελτίου για την περιοχή αν απαιτείται Συμπλήρωση ερωτηματολογίου αξιολόγησης (μόνο μέρος που αφορά στην ετήσια αξιολόγηση) Σύνταξη ετήσιας έκθεσης				Όλα τα βήματα της ετήσιας αξιολόγησης (εκτός της ετήσιας έκθεσης) Επιπλέον των ενοτήτων της ετήσιας αξιολόγησης συμπλήρωση όλων των ενοτήτων του ερωτηματολογίου αξιολόγησης. Σύνταξη των τριετών εκθέσεων				Επικαιροποίηση του ΣΔ
Επιτροπή Φύση 2000		Αξιολόγηση των απαντήσεων των ΦΔ μετά την επεξεργασία από το ΥΠΕΝ	Διαμόρφωση ετήσιας έκθεσης	Διατύπωση γνώμης στο ΥΠΕΝ		Αξιολόγηση των απαντήσεων των ΦΔ μετά την επεξεργασία από το ΥΠΕΝ Διαμόρφωση προσχεδίου ετήσιας έκθεσης	Συμπλήρωση του ερωτηματολογίου αξιολόγησης του συστήματος ΠΠ	Σύνταξη και δημοσίευση έκθεσης για τις επιμέρους προστατευόμενες περιοχές και για το εθνικό σύστημα προστατευόμενων περιοχών	
ΥΠΕΝ	Επεξεργασία απαντήσεων των εργαλείων αξιολόγησης των ΦΔ ως υποστήριξη στην Επιτροπή Φύση 2000	Προώθηση τυχόν απαιτούμενων άμεσων ενεργειών ανά ΠΠ		Προώθηση τυχόν απαιτούμενων ενεργειών	Επεξεργασία των απαντήσεων των εργαλείων αξιολόγησης και των ΦΔ ως υποστήριξη στην Επιτροπή Φύση 2000		Προώθηση τυχόν απαιτούμενων άμεσων ενεργειών ανά ΠΠ	Έγκριση των τριετών εκθέσεων των ΦΔ με απόφαση ΥΠΕΝ	Έγκριση των επικαιροποιημένων ΣΔ και κατά περίπτωση αποφάσεις για τυχόν τροποποιήσεις του νομικού πλαισίου για το σύστημα ππ και το σύστημα διαχείρισης

Εργαλεία αξιολόγησης

1. Δελτίο για την περιοχή, το οποίο περιλαμβάνει βασικά στοιχεία για την περιοχή, όπως:

- όνομα περιοχής
- κατηγορία προστατευόμενης περιοχής
- πράξη χαρακτηρισμού
- άλλοι τύποι χαρακτηρισμού προστατευόμενης περιοχής (π.χ. διεθνής χαρακτηρισμός)
- έκταση
- αρμόδιος φορέας διαχείρισης

2. Ερωτηματολόγιο αξιολόγησης, το οποίο έχει διαφορετικές ενότητες που συμπληρώνονται ανά στάδιο αξιολόγησης από τον Φορέα Διαχείρισης. Το ερωτηματολόγιο θα δομηθεί με τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στα κριτήρια αξιολόγησης των βασικών στοιχείων που θα πρέπει να αποτιμηθούν:

1. Σχεδιασμός προστατευόμενης περιοχής (συμπληρώνεται με την τριετή αξιολόγηση)
 - a. Καταλληλότητα χαρακτηρισμού και οριοθέτησης της προστατευόμενης περιοχής
 - b. Καταλληλότητα ρυθμίσεων χρήσεων γης και δραστηριοτήτων
 - c. Επάρκεια σκοπού και διαχειριστικών στόχων
2. Λειτουργία φορέα διαχείρισης
 - a. Χρηματοδότηση
 - b. Στελέχωση φορέα διαχείρισης
 - c. Εξοπλισμός και υποδομές
 - d. Δεδομένα / Πληροφορίες
3. Διακυβέρνηση – Διαδικασίες
4. Αποτελέσματα (εκροές)
5. Επίτευξη στόχων

3. Ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, το οποίο συμπληρώνεται από την Επιτροπή Φύση 2000 (τριετή έκθεση) και αφορά στις παρακάτω ενότητες:

6. Σχεδιασμός εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών
7. Πολιτικές και θεσμικό πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές

Επόμενα βήματα

Δεδομένου ότι, αφενός το σύστημα των προστατευόμενων περιοχών βρίσκεται υπό αναθεώρηση με το νομοσχέδιο που επεξεργάζεται το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, και αφετέρου η τρέχουσα θητεία της Επιτροπής Φύση 2000 βαίνει στο τέλος της, η εργασία αυτή έθεσε το πλαίσιο για μία ενιαία μεθοδολογία αξιολόγησης των προστατευόμενων περιοχών.

Αναγνωρίζεται ωστόσο, ότι η εργασία δεν είναι ολοκληρωμένη.

Συγκεκριμένα κρίνουμε απαραίτητο στο επόμενο διάστημα να πραγματοποιηθούν τα εξής βήματα:

1. Εξέταση του νέου θεσμικού πλαισίου και των προβλέψεων που αφορούν στην αξιολόγηση των προστατευόμενων περιοχών και προσαρμογή της προτεινόμενης διαδικασίας και του χρονοδιαγράμματος της αξιολόγησης.
2. Δημιουργία των απαραίτητων εργαλείων και ειδικότερα του δελτίου στοιχείων για κάθε προστατευόμενη περιοχή και των αναλυτικών ερωτηματολογίων, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν:
 - a. συγκεκριμένες ερωτήσεις ανά στοιχείο αξιολόγησης
 - b. τυποποιημένες απαντήσεις ανά ερώτηση πολλαπλών επιλογών που θα αντιστοιχούν σε ένα συγκεκριμένο βαθμό αξιολόγησης με βάση μια κλίμακα (π.χ. 0-3).
3. Σύνταξη οδηγού συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και κάθε βήματος της αξιολόγησης, ώστε να ακολουθηθεί ένας ενιαίος και συστηματικός τρόπος προσέγγισης τους θέματος.
4. Διασφάλιση επαρκούς υποστήριξης, ώστε η Επιτροπή Φύση 2000 να μπορέσει να ανταποκριθεί στον ρόλο που της αναλογεί στην αξιολόγηση των προστατευόμενων περιοχών.
5. Πιλοτική εφαρμογή της μεθοδολογίας το συντομότερο δυνατόν. Η πιλοτική εφαρμογή θα πρέπει να γίνει σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες και θεσμούς του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και τους Φορείς Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών ώστε να αξιοποιηθεί η γνώμη τους πριν την οριστικοποίηση της μεθοδολογίας.
6. Εξασφάλιση της δημόσιας και ανοιχτής παρουσίασης των αποτελεσμάτων και των συμπερασμάτων.

Βιβλιογραφία

- Booker, F. and Franks, P. (2019) Governance Assessment for Protected and Conserved Areas (GAPA). Methodology manual for GAPA facilitators. IIED, London. Διαθέσιμο από: <https://www.iied.org/assessing-governance-protected-conserved-areas-gapa>
- Borrini-Feyerabend, G., N. Dudley, T. Jaeger, B. Lassen, N. Pathak Broome, A. Phillips and T. Sandwith (2013). Governance of Protected Areas: From understanding to action. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20, Gland, Switzerland: IUCN. Διαθέσιμο από: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/PAG-020.pdf>
- Franks, P. and Booker, F. (2018) Governance Assessment for Protected and Conserved Areas (GAPA): Early experience of a multi-stakeholder methodology for enhancing equity and effectiveness. IIED Working Paper, IIED, London. Διαθέσιμο από: <https://www.iied.org/assessing-governance-protected-conserved-areas-gapa>
- Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley, N. and Courrau, J. (2006). *Evaluating Effectiveness: A framework for assessing management effectiveness of protected areas. 2nd edition.* IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. Διαθέσιμο από: <https://www.protectedplanet.net/system/comfy/cms/files/files/000/000/209/original/PAG-014.pdf>
- IPBES (2019): Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. S. Díaz, et al (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany. Διαθέσιμο από: <https://ipbes.net/global-assessment>
- IUCN. Green List Standard. Διαθέσιμο από: <https://www.iucn.org/theme/protected-areas/our-work/iucn-green-list-protected-and-conserved-areas/global-standard>
- Ramsar. 2015. Evaluation of the management and conservation effectiveness of Ramsar Sites. Resolution XII.15. Διαθέσιμο από: www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/cop12_res15_management_effectiveness_e.pdf
- Stolton, S., Hockings, M., Dudley, N., MacKinnon, K., Whitten, T. and F. Leverington. 2007. Management Effectiveness Tracking Tool. Reporting Progress at Protected Area Sites: Second Edition. WWF International, Gland, Switzerland. Διαθέσιμο από: http://wcmc.io/METT3_English
- Stolton, S. and N. Dudley. 2016. METT Handbook: A guide to using the Management Effectiveness Tracking Tool (METT), WWF-UK, Woking. Διαθέσιμο από: https://www.protectedplanet.net/system/comfy/cms/files/files/000/000/208/original/WWF_METT_Handbook_2016_FINAL_0.pdf
- UN Environment Programme World Conservation Monitoring Centre. Protected Planet «Protected Areas Management Effectiveness Methodologies». Διαθέσιμο από: <https://www.protectedplanet.net/c/protected-areas-management-effectiveness-pame/methodologies>.
- WWF Ελλάς. 2019. Αξιολόγηση της διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών: Πρόταση του WWF Ελλάς.